

Manažerské shrnutí

Analytická zpráva „Stereotypy, nenávist a mlčení“, publikovaná organizací ARA ART v roce 2025, představuje ucelený výstup z dvouleté monitorovací a analytické činnosti v rámci projektu zaměřeném na protiromské projevy a předsudečné násilí v České republice.

Dokument vychází ze systematického sledování online i offline prostředí a poskytuje komplexní pohled na rozsah, povahu a dopady anticikanismu (romského rasismu), přičemž zároveň formuluje doporučení směřující k efektivnějšímu omezení nenávistných projevů a posílení rovného zacházení s romskou menšinou.

Romská populace v České republice je dlouhodobě vystavena strukturálním nerovnostem a diskriminaci, jejichž projevy jsou hluboce zakořeněny v institucionálních, politických i společenských praktikách. Tyto nerovnosti se odrážejí nejen v každodenním životě Romů a Romek, ale i v podobě narativů, které se reprodukují v médiích a na sociálních sítích.

Online prostředí se stalo zásadním prostorem pro šíření protiromských stereotypů, které Romy a Romky často vykreslují jako hrozbu, zátěž či parazity společnosti. Výsledkem je upevňování normalizace nenávisti vůči romské národnostní menšině, která se promítá do oslabování jejich bezpečí, silící stigmatizaci či ohrožování jejich důstojnosti.

Metodologicky zpráva staví na kombinaci každodenního monitoringu digitálních platforem prostřednictvím specializované aplikace a manuální verifikace obsahu, což umožnilo zachytit i skryté formy nenávisti, například záměrně upravené vulgarismy či náznakové projevy. V období od prosince 2023 do července 2025 bylo analyzováno více než deset tisíc článků a příspěvků obsahujících protiromské prvky. Současně byla zřízena bezplatná právní poradna, která fungovala jako zdroj dat pro mapování incidentů v offline prostředí a zároveň jako nástroj praktické podpory obětí diskriminace a nenávistných činů. Tento přístup spojil analytickou rovinu s přímou pomocí, což umožnilo propojit poznatky z výzkumu s konkrétními lidskými zkušenostmi.

Analýza odhalila tři hlavní typy protiromských projevů. Převládají hanlivá označení a vulgarismy (58 %), které reflektují normalizovanou verbální agresi. Druhou nejčastější formou jsou stereotypizující narativy (38 %), jež paušálně připisují celé skupině negativní vlastnosti jako „nepřizpůsobivost“ či „lenost“ a legitimizují tak její sociální marginalizaci.

S nejnižším zastoupením (4 %), avšak nejzávažnější, se vyskytují projevy obsahující výzvy k násilí a dehumanizaci, které zvyšují riziko radikalizace a mohou přerůst v předsudečné násilí.

Významným zjištěním je také silný intersekcionalní rozměr. Romské ženy jsou často cílem útoků kombinující etnické předsudky s genderovou diskriminací, přičemž se objevují narativy o „hyperplodnosti“, zneužívání sociálních dávek či sexuální objektivizace. Druhou identifikovanou kombinací protiromských projevů je etnicita a sexuální orientace/genderová identita – terčem jsou tedy také lidé z romské LGBTQ+ menšiny, na něž míří homofobní či transfobní rétorika propojená s protiromskými stereotypy.“

Monitoring ukázal, že protiromské reakce nevznikají výlučně v souvislosti s etnickým zaměřeným obsahem, ale často se objevují jako přednastavené interpretační rámce veřejnosti. Diskutující například sami „doplňují“ romskou identitu aktérů do zpráv o kriminalitě, sociálních dávkách či tragických událostech, i když původní obsah etnicitu nezmiňuje. Tento jev potvrzuje přítomnost hluboce zakořeněných předsudků, které fungují jako filtr, jímž část společnosti nahlíží na realitu. Klíčovou roli zde hraje tzv. prediktivní bias - očekávání, že za negativními jevy stojí Romové a Romky, bez ohledu na fakta.

Online platformy hrají při šíření těchto narativů zásadní roli. Největší koncentrace protiromských projevů byla zaznamenána na Facebooku, kde kromě velkého dosahu dominuje vysoká míra interakcí a emotivních reakce. Platforma X.com slouží spíše jako distribuční kanál s vysokým dosahem, ale nižší mírou zapojení uživatelů, zatímco TikTok je zdrojem vizuálně stigmatizujícího obsahu, který často používá neutrální označení, ale nese jasné znaky ponižování romského obyvatelstva. Přestože tradiční média představují menší podíl, jejich vliv na veřejné mínění zůstává značný.

Zpráva dále konstatuje, že současný právní rámec nabízí pouze částečnou ochranu. Česká republika sice disponuje antidiskriminačním zákonem, zákonem o obětech trestných činů a je součástí evropských právních struktur, nicméně v praxi chybí systematická vymahatelnost a specifická orientace na anticikanismus. Stíhání nenávistných projevů se často objevuje jen v reakci na medializované kauzy, nikoli jako výsledek kontinuálního monitoringu. Nedostatky jsou zjevné i v implementaci Strategie rovnosti, začlenění a participace Romů 2021–2030, jejíž opatření zůstávají částečná nebo deklaratorní a neodrážejí skutečnou potřebu adresovat digitální prostředí jako hlavní dějiště šíření nenávisti.

Závěry zprávy poukazují na to, že anticikanismus (romský rasismus) je strukturální a dlouhodobě reprodukováný jev, který není možné vnímat jako soubor izolovaných incidentů. Jde o normalizovaný společenský vzorec, který legitimizuje diskriminaci, podporuje sociální vyloučení a oslabuje důvěru v principy rovnosti a spravedlnosti.

Doporučení zprávy směřují ke třem hlavním oblastem. Zaprvé je nezbytné zavést trvalý a státem podporovaný systém monitorování protiromských projevů a pravidelně publikovat data, včetně výzkumů zaměřených na dopady na duševní zdraví.

Zadruhé je nutné novelizovat antidiskriminační zákon a zákon o obětech trestných činů, harmonizovat český právní rámec s evropskými standardy a přijmout adaptační legislativu k aktu EU Digital Services Act.

Zatřetí je klíčové investovat do vzdělávání a osvěty: vytvořit minimální standardy školení o anticikanismu pro veřejnou správu, podpořit mediální a právní gramotnost romské menšiny a realizovat dlouhodobé komunikační kampaně směřující k dekonstrukci stereotypů.

Analytická zpráva tak jednoznačně ukazuje, že boj proti anticikanismu vyžaduje kombinaci právních, institucionálních a vzdělávacích kroků a že klíčovým předpokladem je uznání nenávistných projevů jako strukturálního problému společnosti. Bez aktivní politické vůle, meziresortní koordinace a zapojení médií i digitálních platforem nebude možné dosáhnout cíle, jímž je snížení míry anticikanismu a plná rovnost Romů a Romek v České republice.